

HALKBİLİMİ
ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ
FOLKLOR RESEARCH ASSOCIATION

*uluslararası halkbilimi
araştırmaları dergisi*

Geliş Tarihi: 25.05.2019 Kabul Tarihi:02.06.2019
Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
Cilt:1 Sayı:2 Yıl:2019

Entry Date: 25.05.2019 Accepted:02.06.2019
International Journal Of Folklore Research
Volume:1 Issue:2 Year:2019

Dadaloğlu Üslubu

Arş. Gör. Recep DEMİR¹

Öz

“İskân ve İsyan” gibi iki tabir ile özetlenebilecek şiirleriyle tanınan Dadaloğlu, 19.yy Türk halk şiirinin önde gelen isimlerindedir. Dadaloğlu’nun yaşadığı kanar-göçer hayat, iskân konusunda Osmanlı Devleti ile düştüğü ayrılıklar şiirlerinin ana temasını oluşturur. Bu sebeptendir ki lirik şiirlerinde bile doğal hayata dair unsurlar ve kavga yüklü betimlemeler görülmektedir. Halk bilimciler Dadaloğlu’nun şiirlerini “sevda şiirleri”, “yurt güzellemeleri” ve “kavga şiirleri” olarak üçe ayırmışlardır. Şiirlerdeki dil ve üslubu Dadaloğlu’nun yaşadığı coğrafya ve dönem ilişkisi ile açıklamışlardır. Bu çalışmada ise yaşanan coğrafya-dönem ilişkisiyle birlikte Dadaloğlu, mensup olduğu Âşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı geleneği içerisinde değerlendirilmiştir. Makalede, “göçer âşık” olarak Dadaloğlu’nun “yerleşik âşık”lardan farklılık gösterdiği, bu farklılıkların da “üslup” ile tespit edilebileceğine yer verilmiştir. Tek şiirden yola çıkarak Dadaloğlu’nun üslubu hakkında bütüncü bir yorum yapmak zor olacağından çalışmada Sakaoğlu’nun *Dadaloğlu* kitabındaki tüm şiirler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dadaloğlu, üslup, şiir, iskân, isyan.

Style Of Dadaloğlu

Abstract

Dadaloğlu, known for his poems which can be summarized with “Settlement and Rebellion” expressions, is one of the leading names of 19th century Turkish folk poetry. The nomadic life of Dadaloğlu and the rebelliousness to the Ottoman Empire about settlement are main themes of his poems. That’s why, even in lyrical poems, elements of natural life and depictions of the struggle are seen. Folklorists divided the poems of Dadaloğlu into “love poems”, “homeland beauties” and “struggle poems”. They explained the language and style of poems with the relationship between the period and geography Dadaloğlu lived. In this study, together with the relationship between the geography and the period, Dadaloğlu was evaluated within the tradition of Âşık Style of Turkish Folk Literature. In this article, it is stated that Dadaloğlu differs from “settled âşık” as a “nomadic âşık” and these differences can be determined by

¹ Recep Demir, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Araştırma Görevlisi, recep.demir@omu.edu.tr

“style”. Because it would be difficult to make a holistic comment about the style of Dadaloğlu based on a single poem, all poems in Sakaoğlu’s Dadaloğlu book were examined in the study.

Key Words: Dadaloğlu, style, poem, settlement, rebellion.

Giriş

Üslup Nedir?

“Üslubu beyan, aynıyla insan” lafzı Fransızca ama Tanzimat zamanında tercüme yoluyla dilimize uyarlanmıştır. Bir sanatçının konuyu ele alış biçimi, izlediği yol anlamlarını taşıyan üslup, edebiyat alan araştırmalarında önemli bir yere sahiptir. Üslup, *Türkçe Sözlük*’te “anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi, tarz” olarak tanımlanmıştır. Üslup, bu tanımın yanı sıra tahlil çalışmalarında “bir sanatçıya, bir çağa veya bir ülkeye özgü teknik, renk, biçimlendirme ve söyleyiş özelliği, biçem, stil” ve “sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil” anlamlarında kullanılmaktadır (2011: 2451). Benzer bir şekilde, *İslam Ansiklopedisi*’nin “üslup” maddesinde üslup incelemelerinin “gramer, belagat ve edebi tenkidin verilerine dayanarak yazarın kelimeleri konuya uygun biçimde seçme ve kullanma tarzı, terkip ve cümleleri oluşturma biçimi, belagat türlerinde gösterdiği özgünlükleri ve bireysel nitelikleri” irdelediğinden söz eder (Durmuş, 2012: 383). Kısaca dil ve edebiyatta üslup için “duyguları, düşünceleri ve olayları yazarın kendi bakış açısıyla kullanma biçimidir” diyebiliriz.

Üslup kelimesi üzerine yapılmış çok sayıda tanım bulunmaktadır. Çoban’a göre üslup; “belli bir duyuş, görüş ve birikime sahip olan sanatçının hayatı boyunca edindiği tecrübe ve tavırlarla seçtiği konuyu, biçim ve içeriğin belirlediği vasıta ve yöntemler kullanarak kendisine has bir biçimde ördüğü kelimelerle anlatmasından doğan bir edebî değer unsuru ve ölçüsüdür” (2004: 10).

Nurullah Çetin kişinin diğer yazar ve şairlerden farkını ortaya koyan üslup kavramının roman yazarı özelinde düşünüldüğünde: “Yetkin bir romancı, salt birtakım olaylar aktarmakla kalmaz; bunlar vasıtasıyla değişik düşüncelere, duygulara, kültürel, tarihi, felsefi, dini, sosyal ve ideolojik birikimlere, estetik değerlere, güzelliklere ya doğrudan ya da dolaylı olarak göndermelerde bulunarak eserine bir derinlik ve sanatsal boyut sağlamaya çalışır” şeklinde açıklar (2009: 11). Yani Çetin’in ifadelerinden hareketle, roman yazarının eserini oluşturma sürecinde onu etkileyen birçok farklı durum bulunduğu ve bunların esere yansımış biçimlerinin de yazarın üslubunu oluşturduğu çıkarımı yapılabilir. Şiir için de durum benzerdir. Şairi şiir yazma sürecinde etkileyen sayısız olay gerçekleşmektedir. Bazen geçmişte başından geçen bir anı, bulunduğu esnada gözüne çarpan ufak bir ayrıntı vb. şiirin temasını oluşturur ve şair kendi tarzında eserini üretir.

Önal’a göre, edebî dilin farklı ifade tercihleri ile meydana gelmesi; örneğin, aynı millete ait edebî dili bir yazarın bir başka yazardan daha değişik kullanması, kendine özgü oluşturmaları üslup adı verilen şahsî tasarrufu meydana getirir (2008:31). Makalesinin devamında Önal, üslup kelimesinin anlamının günümüzde belli bir dönem için (Servet-i Fünun üslubu), kişiye özel olarak (Yahya Kemal üslubu), bir ifade tarzı olarak (konuşma üslubu), bir mevki veya makamın

bir yönü olarak (müdür üslubu, öğrenci üslubu) gibi anlamlarda kullanıldığını belirtir (2008: 32).

Her yazarın kendine ait yolu, konuyu ele alış biçimi olduğu gibi her âşığın da bir üslubu ve söyleyiş özelliği vardır. “Bir âşığın yaradılışı, kültür yapısı, şiir söylediği andaki ruhsal durumu, söylenme nedeni seslendiği kitleyle ilişkisi ve dilin sunduğu olanaklar arasında yaptığı seçim üslubunu belirler. Âşığın şiiri, bir estetik anlayışın, bir geleneğin, uymak zorunda olduğu kuralların bütünüdür. Âşığın bağlı bulunduğu gelenek ve çevre şiirin oluşmasında belirleyicidir” (Artun, 1999: 23).

“İzlenen yol” anlamına gelen üslup Artun’a göre âşıkla ilgili çeşitli soruların cevaplanmasıyla bulunabilir:

- Âşık şiirlerinde kime sesleniyor?
- Dış dünyaya ait görüşlere bakışı nasıl?
- Bunları şiirlerinde aktarırken gelenek ne ölçüde etkili?
- Tespitlerdeki dikkati ve ayrıntılara eğilişi nasıl?
- Anlatımlardaki dil, âşığın dil özellikleri mi?
- Yoksa başka âşığın üslubu mu taklit ediliyor?
- Kelime seçiminde geleneğin payı nedir?
- Dilin hangi fonksiyonlarını kullanıyor? (1999: 25).

Çalışmamızda Artun’un bir âşığı diğer âşıklardan ayıran özelliklerini belirlemede kullandığı sorular ve bu sorulara verilecek cevaplar temel ölçütler olacaktır.

Dadaloğlu’nun Şiirlerinin Üslubu’nu Oluşturan Faktörler

19. yy. Anadolu halk şairi olarak kabul edilen Dadaloğlu, Güney Anadolu’nun Toroslar yöresinde konar-göçer bir yaşam süren Avşar boyuna mensuptur. Asıl adının Veli olduğu düşünülmektedir. Ancak şiirlerinde daha çok Dadaloğlu ve Dadal mahlasını kullanmıştır (Albayrak, 1993: 397).

Eğitimli olup olmadığı konusunda yeterince bilgi olmasa da babasının şair olmasından ve bir şiirinde “ustam” kelimesini kullanmasından dolayı araştırmacılar Dadaloğlu’nun eğitimli olduğunu belirtirler (Alptekin ve Sakaoğlu, 2006: 118).

Dadaloğlu içinde bulunduğu konar-göçer toplumun sözcüsü haline gelmiş ve Avşar boyunu yerleşik hayata geçirmek isteyen devlete karşı isyanın öncü isimlerinden olmuştur. Ayvazoğlu’na göre yaz aylarında yaylaklarına kışın kışlaklarına göçen konar-göçerlerin yerleşik hayata zorlanması direnmeyi beraberinde getirmiştir. Dadaloğlu’nun aşireti Avşar boyu ise iskân politikasına en sert tepkiyi gösteren boy olmuştur (1991: 79-81). Bu durum şiirlerine yansımış ve büyük ölçüde şiirlerinde işlenen konu Avşar aşireti olmuştur. Koşma, türkü, semai, varsağı ve destanlarında içinde bulunduğu toplumun gündelik hayatı, yaşadığı coğrafya ve devletin kendilerinin hayat tarzını değiştirmeye yönelik devlet politikasına karşı başkaldırıları vardır.

“Avşar boyunun sözcüsü” konumundaki Dadaloğlu’nun şiirleri “yerleşik âşık”ların şiirlerinden farklılık göstermektedir. Bu farklılığın şiirlerinin varlık nedeninden ileri geldiği söylenebilir. Herhangi bir kavramın âşığın şiirinde kazandığı anlamı değerlendirmek bir bakıma

âşığın üslubunu da belirlemek demektir. “Üslubu dilden ayrı düşünemeyiz. Şiiri oluşturan dil malzemesinin şiir içinde yüklendiği işlevler, kazandığı değer ve dinleyende bıraktığı etki önemlidir” (Artun, 1999: 23).

Bu doğrultuda Dadaloğlu'nun üslubunu oluşturan etkenlerden yaşadığı çevre itibariyle söyleyiş biçimi, Köroğlu ve Karacaoğlan'a benzetilmektedir (Yardımcı: 2019). Türk halk şiirinde “savaş” ve “isyan” teması Köroğlu ve Dadaloğlu ile anılmaktadır. Köroğlu'nun; *Benden selam olsun Bolu Beyi'ne/ Benim ile uğraşmaya dev gerek* haykırışı ile Dadaloğlu'nun; *Hakkımızda devlet etmiş fermanı/ Ferman padişahın dağlar bizimdir* söyleyişi yiğit edalı olması ve isyan içermesi bakımından birbirine benzer. Dadaloğlu'nun Karacaoğlan ile benzerliği de güzellere ve tabiata yazdığı güzellemeleri ve her iki âşığın coğrafi olarak aynı çevrede yetişmesidir. Bu çevre Çukurova'nın dağları, ovaları, yaylaları ve buradaki yaşam biçimidir. Bu saz şairlerinin bir başka ortak özelliği, şiirlerinde doğallığın ve içtenliğin ön planda oluşudur.

Dadaloğlu'na atfedilen şiirlerin çoğunda görülen tema ve üslubun oluşmasını sağlayan temel faktörler: Osmanlı'nın iskân politikaları ve yerleşik hayata geçme süreci ve sonrasında Avşarların yaşadığı sıkıntılar, devletle olan mücadeleleri ve yaşadıkları yerlerin doğal güzellikleridir. Dadaloğlu bu konuları genellikle “savaş, mücadele, öfke, isyan” tarzında bir üslupla ortaya koymaktadır.

a)- Dadaloğlu Üslubu ve Tabiat

Dadaloğlu'na ait olarak bilinen şiirlerin birçoğu doğayla ilgili şiirlerdir. Göçebe oldukları için doğa ile iç içe bir hayat yaşarlar. Onun şiirlerinde Toroslar'daki yaylalar, dağlar, dereler ve onlara duyulan özlem ve sevgi geniş yer tutmaktadır.

Gene geldi yaz ayları

Göçeceğim şimden geri

Yaz yağmuru sulu olur

Coşar çağlar şimden geri (Sakaoğlu, 1986: 90).

“Dadaloğlu'nun Şiirlerine Ekoeleştiril Bir Yaklaşım” makalesinde Kabak, Dadaloğlu'nun şiirlerinde sadece çiçeğe, ağaca, kuşa karşı sevgi gösterisine değil, daha geniş bir perspektifte evren tasavvurunun varlığına dikkat çekilmiştir: “Doğa, insanın dışarıdan bakıp bir tablo gibi tasvir ettiği bir doğa değildir. Tam aksine âşığın içinde yaşadığı bir doğadır, yani insan tablonun izleyicisi değil, bir parçasıdır. Dadaloğlu'nun şiirlerinde ise insan merkezli değil doğa merkezli bir bakış açısı vardır. Doğa yaşayan, yaşatan, sevinen, etken bir varlıktır” (Kabak, 2018: 41).

Bizim yaylanın kuşuna

Can dayanmaz ötüşüne

Serin yaylalar başına

Kuraydım otağı şimdi (Sakaoğlu, 1986: 87).

Alaydım da cura sazım dizime

Çekseydim sürmeler ala gözüne

Cihan güzel olsa girmez gözüme

Sende bir gümanım var Çiçek Dağı (Sakaoğlu, 1986: 85).

Dadaloğlu şiirlerinde yaşanan doğaya dair sevgi ve sahiplenme vardır. Sevda şiirlerinde bile güzele dair tasvirlerde yaşadığı coğrafya vardır.

Erciyes gibi kuşanan

Yarsuvat gibi boşanan

Sünbülleri nazlı Anşa'm

Zülüfüne taktı m'ola (Sakaoğlu, 1986: 83).

Dadaloğlu şiirlerinde yerel ağız özelliklerine de yer vermektedir. Şu dördlükte geçen iki yöresel sözcük kullanımı onun şiirlerine özeldir:

Garipçe garipçe öten ibili

Acap göçtü m'ola Avşar illeri

Alabel bahçesi güzel konalga

Açtı m'ola Ilıca'nın gülleri (Sakaoğlu, 1986: 92).

Yukarıdaki dördlükte kullanılan *ibili* sözcüğü ibibik kuşunun yerine, *konalga* ise göçebelerin göç sırasında konakladığı otlak ve sulak olan yer demektir.

Dadaloğlu'nun doğa tasvirlerinden oluşan şiirlerinde pek çok coğrafi yer adı vardır. Özdemir, bu durumu Dadaloğlu'nun göçebe âşık olmasıyla açıklar. Özdemir'e göre, Diğer göçebe toplulukların şiirlerinde de coğrafi yer adlarının benzer şekilde belirtildiği ancak Dadaloğlu'nun şiirlerinde çok daha ayrıntılı coğrafi yer tasvirleri olduğunu söyler: "Hiçbir halk ozanı şiirlerinde Dadaloğlu gibi çok sayıda yer adı saymamıştır. Ta Halep'ten, Akdeniz'den tüm Çukurova, Orta Toroslar, Elbistan, Binboğa, Seyhan, Ceyhan, Orta Anadolu, Uzun Yayla ve buralara ait yüzlerce yer adı onun şiirlerinde bir bir sıralanır ve vatan olur" (1985: 83). Dadaloğlu saydığı bu yerlere konup göçtüğünden, oralarda hayatının belli bir dönemini geçirdiğinden veya bahsi geçen yerlerle ilgili duyumlar edindiğinden bu yerleri dile getirdiği düşünülebilir. Birçok halk şairinin şiirlerinde gezdikleri yerleri tasvir eden mısralar yer alsada Dadaloğlu'nda durum hayat tarzının bir gereği olarak gidilen yerler olması ve şiirlerine bu şekilde yansması bakımından farklılık göstermektedir.

Binboğa'yı dersen ünlüdür ünlü

Güz ak saya geyer yaz ipek donlu

Sağ yanın Saraycık solun Reyhanlı

Elin Avşar değil Cerit, Binboğa (Sakaoğlu, 1986: 81).

Tez gelir Kaynar'ın yazı

Ters akar Mucur'un özü

Zamantı'nın tutar yüzü

Garbi değıp söktü m'ola (Sakaoğlu, 1986: 82).

b)- Dadaloğlu Üslubu ve Başkaldırı / İsyân

Dadaloğlu konargöçer bir şairdir. Yukarıda bahsedilen doğa şiirlerinde de görüldüğü gibi yaşadığı yeri seven ve aşiretinin duygularını dile getiren bir âşıktır. Osmanlı Devleti'nin 1864'te Avşar kabilelerini yerleşik hayata geçirme çalışmalarına karşı çıkmış ve konargöçer hayat tarzını savunmuş, aşiretinin yanında olmuştur. Dadaloğlu'nun şiirlerinin birçoğu bu sebeple kavga muhtevalıdır. Dadaloğlu'nu üslup oluşumu itibariyle önceki ve devrindeki diğer âşıklardan ayıran en önemli yanı hayat tarzı sebebiyle şiirlerinde kavga/savaş temasının bu denli yoğun olmasıdır. Dadaloğlu'nun hemen herkes tarafından bilinen "*Ferman padişahın dağlar bizimdir*" mısrasının yer aldığı şiiri tipik ve önemli bir örnektir:

Belimizde kılıcımız kirmani

Taşı deler mızrağımın temreni

Hakkımızda devlet etmiş fermanı

Ferman padişahın dağlar bizimdir

Dadaloğlu'm yarın kavga kurulur

Öter tüfek davhumbazlar vurulur

Nice koç yiğitler yere serilir

Ölen ölür kalan sağlar bizimdir (Sakaoğlu, 1986: 111).

Dadaloğlu'nun *Kalktı göç eyledi Avşar elleri* mısrasıyla başlayan bu şiiri Avşar boyunun devlete olan isyanının izlerini taşıyan önemli bir örneğidir. Köktürk, bu şiirde Dadaloğlu'nun mensubu olduğu aşiretini ve yaşadığı yerleri sahiplenmesine değinir. Ona göre bu şiir: "Sahip olduklarını terk etmemek hususundaki kat'i kararlılığın meydan okumasıdır. '-lar bizimdir' redifi bu mücadeleyi özetler gibidir. Çoğul eki sahip olduklarını; 'bizim' sahip oldukları ne varsa tamamen benimsediklerini ve vazgeçmeyeceklerini, 'dir' ise kararlılıklarını, geçmişte böyle olan durumun halde de gelecekte de değişmeyeceğini vurgulamaktadır" (2017: 570).

Dadaloğlu, Osmanlı Devleti'nin Avşar boylarını yerleşik hayata geçirme politikalarına karşı başlatılan isyanda aşiretinin yanında olmuştur ve devletle savaşmak gerektiğinde bundan geri durmayacağını da birçok şiirinde vurgulamıştır.

Dadaloğlu der ki, halim yamandır

Dađ başları yine tozdur dumandır

Hak bilir ya bu gün hodri meydandır

Tutmak gerek geçitleri belleri (Sakaoğlu, 1986: 91).

Bıktım usandım canımdan

Ayrı düştüm vatanımdan

Bizimkiler kavgasından

Sağ selamet çıktı m'ola (Sakaoğlu, 1986: 82).

Osmanlı'yı yeren hiciv dolu şiiri de yerleşik hayata geçme konusunda devletle aynı fikirde olmadığını gösterir. Keskin ve sert muhalif tavrını şu mısralarla yansıtır.

Aşağıdan iskân evi gelince

Sararıp da gül benzimiz solunca

Malım mülküm Seyfi gözlüm kalınca

Kaypak Osmanlılar size aman mı (Sakaoğlu, 1986: 105).

Yedi iklim dört köşeyi dolandım

Međer dünya her tarafta bir imiş

Ben dünyayı Al'Osman'ın sanırdım

Međer dünya dört sultanlık yer imiş (Sakaoğlu, 1986: 121).

Dadaloğlu ve aşiretinin bütün mücadelelerine rağmen Avşar aşireti reisi Mıstık Paşa esir alınıp İstanbul'a götürülmüş, Dadaloğlu'nun obası da Kayseri'nin Aziziye kasabasına bağlı Sindel (şimdiki Pınarbaşı ilçesine bağlı Kayabaşı) köyüne yerleştirilmiştir (Yardımcı: 2019). Yerleşik hayata geçtikten sonra memnuniyetsizliğini belirten şiirler de söylemiştir:

Bir çıkmaza girdi bugün yolumuz

Geçit vermez sağımızla solumuz

Kalır gayrı bizim burda ölümüz

Mert ağlasın namert olan utansın

Göçebe yaşam kültürünün toplum içinde kendiliğinden ön plana çıkan bazı önemli yönleri olmuştur. Türkler İslamiyet’i kabul edene kadar yaylak- kışlak olarak farklı mekânlarda hayatlarını sürdüren bir topluluktu ve “at” Türkler için gerek savaş dönemlerinde gerekse hayvancılık faaliyetlerinde oldukça elzem bir hayvandı. Osmanlı’nın son dönemlerine dek göçebe olarak yaşayan Avşar boyu için de önemi yüksek hayvanlardan biridir. Dadaloğlu atlara verdiği önemi şu dördlüklerle dile getirmiştir:

Atın beli kısa boynu uzun

Kuru suratlısı elma gözünü

Kızın iplik iplik süt beyazını

Severim kır atı bir de güzeli

...

At koşu tutmasın çıktığı zaman

Yalı kaval gibi yıktığı zaman

At dört kız on beşe yettiği zaman

Severim kır atı bir de güzeli (Sakaoğlu, 1986: 88).

Bu şiirinde Dadaloğlu atlar ve kızlarda beğendiği özellikleri sıralarken şiirin tamamı düşünüldüğünde her dördlüğün ilk iki mısrası at, üçüncü mısra kız hakkında, dördüncü mısra ise her ikisinin dile getirildiği dördlüğün sonunda tekrarlanan nakarat halindedir. Dadaloğlu şiiri kurgularken ata verdiği değeri atın tasvirine ayırdığı mısraların göstermektedir.

Bütün iskân oldu Avşarlar Kürtler

Yürekten mi çıkar ol acı dertler

Mezada döküldü boyn’uzun atlar

At vermemiz iskânlıktan zor oldu

Yukarıdaki dördlüklerde öncelikle iskân emrine karşı koymadan kabullenmeleri nedeniyle pişmanlıklarını dile getirmiştir. Dadaloğlu’nu bu pişmanlığa iten sebepler ise sonraki dördlüklerde açıklanmıştır. Kendilerine gösterilen yere yerleştiklerinde göçebe kültürün vazgeçilmezi olan atlarının açık artırmayla satılması ve bu satış için izinlerinin dahi alınmaması Dadaloğlu için büyük üzüntü yaratmıştır. Öyle ki bu satışı iskân olmalarından daha acı bir anı olarak belirtmektedir.

Zorla iskân edildikten sonra hem kendilerini layıkınca mücadele etmedikleri konusunda eleştirmekten geri durmayan hem de üzüldüğü bazı durumları dile getirmek için şu dördlükleri yazmıştır:

*Yara yara bir kavgaya girmedik
Sağa-sola kılıçları vurmadık
At üstünde dögüşerek ölmedik
Ok değmeden gözlerimiz kör oldu*

*Küheylanım yedim yedim yederler
Olanca malımı talan ederler
Heves güves yaptırdığım odalar
Korkarım ki düşman konar yurd olur (Sakaoğlu, 1986: 113).*

Zorunlu iskânın aşiretine ve Dadaloğlu'na iyi gelmediği, çeşitli sorunlara sebep olduğu bilinmektedir. Zorla iskândan sonrakonar-göçer hayata, kendisinden önceki ve devrindeki âşıklar sevgiliye, yaşadıkları şehirlere ve benzerlerine özlem duyarken Dadaloğlu göçebe kültürün hüküm sürdüğü, onların evi sayılabilecek dağlara, yaylalara; dağlardaki bitkilere özlem duymaktadır. “mu ola” redifli şiiri Dadaloğlu'nun özlemlerini yansıtan şiirlerinden biridir. Şu dörtlüğünde Koç Dağı'ndaki burcu burcu kokan kekikler onun hasretini çektiği nesnelere:

*Dadal'im sıladan haber
Gözümde dağların tüter
Koç dağın da kekik biter
Burcu burcu koktu mu ola (Sakaoğlu, 1986: 83).*

Dadaloğlu Âşık tarzı halk şairleri arasında kavga ve isyan itibariyle Köroğlu'na, güzele ve güzelliklere düşkünlüğü bakımından da Karacaoğlan'a benzetilir. Onu diğer sanatçılardan ayıran özelliği iskân karşısında söylemiş olduğu mücadeleyi ve kavgayı temel alan şiirlerinin fazlalığıdır. Dadaloğlu bu tür şiirlerinde atı, dağları, dağlardaki bitkileri, atın yelesinin rüzgârda savruluşunu vb. anlatırken kullandığı kelime seçimleri onun kendine özgü üslubunu oluşturmuştur.

c)- Öğretici Şiirlerinde Dadaloğlu Üslubu

Dadaloğlu'nun hem doğaya dair söylediği şiirlerde hem de kavga şiirlerinde nasihatlere, atasözlerine yer verdiği görülür. “Âşıklar öğütleme şiirlerinde dolaylı, doğrudan ve ironi anlatım şekillerini kullanırlar. Öğütleme şiirleri didaktik şiirin doğasına uygun kuru bir anlatımdır. Nasihatle yergi kimi zaman içice olduğu için inceden inceye örülü imalarla dolaylı anlatımı seçerler” (Artun, 1999: 24). Dadaloğlu'nun şiirlerinde de bu durum vardır:

Yürü yiğit yürü yolundan kalma
Her yüze güleni dost olur sanma
Ölümden korkup da sen geri durma
Yiğitin alnına yazılan gelir (Sakaoğlu, 1986: 77).

Dadaloğlu'nun yaşadığı coğrafyada sözlü gelenek hakim olduğu için atasözlerine de şiirlerinde yaygın şekilde yer vermiştir:

Dadaloğlu der ki belim bükülür
Gözümün gevheri yere dökülür
Yalnız taştan duvar olmaz yıkılır
Koç yiğite emmi dayı el gerek (Sakaoğlu, 1986: 119).

Benim sözüm dinleyene bir kısta
Sırrını tez verme yabana dosta
Adam olursan da çıkarsın üste
Zamanınan geçinmesi şerinen (Sakaoğlu, 1986: 120).

SONUÇ

Dadaloğlu'nun üslubunda “Avşar boyunun sözcüsü” olmanın etki ve katkısı büyüktür. Yüzyıllardır konar-göçer yaşama biçimini benimsemiş bir toplumda yaşayan Dadaloğlu yaşadığı çevre itibarıyla doğa ile bütünleşmiş haldedir. Yaşadığı coğrafyadaki yaylalar, nehirler, dağlar, ovalar, ağaçlar, çiçekler Dadaloğlu'nun üslubunda belirleyicidir.

Dadaloğlu, doğaya dair söylediği yurt güzelliklerinin haricinde kavga ve sevda şiirlerinde bile geniş bir coğrafya vardır. Hatta denilebilir ki “hiçbir halk ozanı şiirinde Dadaloğlu kadar yer adı kullanma konusunda verimli değildir”. Dadaloğlu bu şiirlerinde yaşadığı, ekmeğini kazandığı yerleri anlatır. Benzer tarzda yer adlarına çokça yer veren bir başka şair olan Karacaoğlan ise gezip gördüğü yerleri anlatmaktadır.

Yaşadığı yerin güzelliklerini kendine mahsus bir üslupla dile getiren Dadaloğlu, Osmanlı Devleti'nin Avşarları zorunlu bir şekilde yerleşik hayata geçirmelerine karşı gelmiştir. Aşiretinin duygu ve düşüncelerini yansıtan kahramanlıklarla dolu isyan ve kavga şiirleri söylemiştir. Sert bir dille otoriteyi eleştirmişse de zorla iskân edilmişlerdir. Bu durum sıkıntılılarıyla beraber Dadaloğlu'nun eski yaşadığı yerlere özlem ve meskûn hayatta yaşadığı hayal kırıklıklarıyla dolu şiirler söyletmiştir. Dadaloğlu'nun içinde bulunduğu konargöçer gelenek sözlü kültür ortamının gelişmesine uygun bir imkân sağlar. Bu sebeple şiirlerinde atasözleri, nasihatler, deyimleşmiş söz kalıplarına rastlamak mümkündür.

Yukarıda özetlenen hususlar Dadaloğlu'nun yaşadığı coğrafya, zorla iskân, iskâna isyan, yerleşik hayatın sıkıntıları, önceki konar-göçer hayata özlem, mesafeler kat eden ve özgürlük bahşeden atın değerden düşmesi gibi etkenler Dadaloğlu'na mahsus bir âşık tarzı şiir üslubu meydana getirmiştir.

Kaynakça

- Ayvazoğlu, B. (1991). Halk Şiirinden Tarihe. İstanbul: Ötüken Yay.
- Albayrak, N. (1993). “Dadaloğlu maddesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 8. İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi, ss. 397-398.
- Alptekin, A. B. ve Sakaoğlu, S. (2006). Türk Saz Şiiri Antolojisi (14-21.Yüzyıllar). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Artun, E. (1999). “Âşık Tarzı Türk Halk Edebiyatında Üslup”, *Edebiyat ve Toplum Sempozyumu Bildirileri*. Gaziantep: Ankara Üniversitesi Tömer Gaziantep Şubesi, 23-26.
- Çoban, A. (2004). Edebiyatta Üslup Üzerine. Ankara: Akçağ Yay.
- Türkçe Sözlük, (2011). Ankara: Türk Dil kurumu Yayınları.
- Durmuş, İ. (2012). “Üslup”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 42. İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi, ss. 383-386.
- Kabak, T. (2018). “Dadaloğlu'nun Şiirlerine Ekoeleştirel Bir Yaklaşım”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(21), 36-47.
- Köktürk, Ş. (2017). “Bir Karşı İktidar Figürü: Dadaloğlu”, *I. Uluslararası Dil, Sanat ve İktidar Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, 567-574.
- Önal, M. (2008). “Edebi Dil ve Üslup”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. (36), 23-47.
- Özdemir, A. (1985). Avşarlar ve Dadaloğlu. Ankara: Dayanışma Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1986). Dadaloğlu. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Yardımcı, M. “Geniş Açıdan Dadaloğlu'na Bakış”. <https://docplayer.biz.tr/4679315-Genis-acidan-dadaloglu-na-bakis.html>, Erişim Tarihi: 25.04.2019.